

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
Факультет магістратури, підвищення кваліфікації і заочного навчання
Кафедра спортивних та рухливих ігор

Жорняк Дмитро Валерійович

**ПІДГОТОВКА СУДДІВ З ВОЛЕЙБОЛУ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА
ТЕОРЕТИЧНІ ЗНАННЯ ТА ПСИХІЧНІ ПРОЦЕСИ**

Кваліфікаційна робота	
освітній рівень	Другий магістерський
спеціальність	017 Фізична культура і спорт
галузь знань	01 Освіта/Педагогіка
спеціалізація	Спортивні ігри
освітня програма	Тренувальна діяльність в обраному виді спорту (волейбол)

Науковий керівник

Паєвський В.В. к.фіз.вих, доцент

Рецензент:

Мельник А.Ю., к.фіз.вих, доцент

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою _____

Секретар ЕК Харланова М.О.
«__» _____ 20__ р.

Харків - 2024

Анотація

Жорняк Дмитро Валерійович Підготовка суддів з волейболу та її вплив на теоретичні знання та психічні процеси

У кожному виді спорту існують свої певні правила ведення боротьби, здійснюється оцінка дій, визначається результат і переможець. За дотриманням правил учасниками спортивних змагань стежать спортивні судді, вони ж фіксують і оцінюють результат.

У деяких видах спорту для досягнення більшої точності при визначенні результату, показаного спортсменами, і об'єктивності в оцінці їх дій широко використовуються сучасні технічні засоби. До числа таких видів відноситься і волейбол. Стрімкий розвиток волейболу, як у всьому світі, так і в нашій країні, привів до виникнення суперечності між вимогами які пред'являються до рівня підготовленості суддів, і реальними їх можливостями здійснювати цей вид діяльності.

Необхідність вирішення даного питання, пояснюється високою складністю суддівства спортивної гри волейбол, яка характеризується: складністю оцінки виконання технічних прийомів; швидкоплинністю виконання технічних і тактичних дії; одночасністю контролю за дотриманням правил гри гравцями обох команд; підвищеною увагою до польоту м'яча, до місця його падіння на майданчику, а також іншими ігровими моментами. Будь-який вид діяльності, у тому числі і спортивне суддівство, пред'являють до людини специфічні вимоги, які визначають необхідність наявності у нього низки психологічних та спеціальних особисто-ділових якостей.

Невирішеність цього питання обмежує можливості прогнозування успішності та якісної підготовки суддів, а значить буде стримувати весь процес розвитку інституту суддівства у волейболі. Відсутність налагодженої системи професійного відбору, застаріла одномірна модель спортивного судді, використання спрощеного навчального плану, зміст якого орієнтований тільки на придбання спеціальних знань, умінь і навичок

суддівства - все це вказує на проблему в підготовці кадрів для інституту суддівства у волейболі.

Очевидність і визнання даної проблеми фахівцями вказують на актуальність обраного напрямку дослідження та підкреслюють своєчасність звернення до даного питання.

Мета дослідження - підвищити рівень підготовки суддів з волейболу за рахунок реалізації плану початкової підготовки суддів, що забезпечує формування спеціальних знань і розвиток психічних процесів.

Логіка побудови та проведення досліджень відображена в завданнях, які конкретизують мету і визначають послідовність її досягнення.

Завдання дослідження:

1. Вивчити фактори, що впливають на якість професійної діяльності суддів з волейболу за допомогою літературних джерел.

2. Визначити рівень професійної та психологічної підготовленості суддів з волейболу.

3. Розробити та експериментально оцінити вплив навчального плану підготовки суддів з волейболу на їх професійну підготовленість та психічні процеси.

Методи дослідження: Аналіз науково-методичної літератури, опитування, психологічне тестування, педагогічний експеримент, методи математичної статистики.

Матеріал дослідження. Аналіз науково-методичної літератури свідчить про те, що розвиток спорту призвів до виникнення нових проблем у спортивних змаганнях в цілому, і в їх суддівстві зокрема. Створилася принципово нова ситуація і для професійної освіти суддів, яка зажадала змін в її організації, змісті, пошуку нових шляхів підвищення якісної підготовки суддів.

Вчені та практики все частіше піднімають питання перетворень у системі підготовки суддів. Загальноприйнята методика обробки результатів спортивних змагань не здатна задовольнити потреби сучасного спорту через

недостатність оперативності і можливих помилок, які, в кінцевому рахунку, впливають на результат.

1. У видах спорту, де вердикт виносять судді, спортсмени цілком натерпілися від упередженості і некваліфікованість суддів. Деякі вчені вважають, що судді стають непотрібним атрибутом минулого і пропонують створити комп'ютерні програми, які будуть відзначати всі найменші огріхи і неточності.

Дослідження проводилися на суддівському семінарі суддів федерації волейболу України у м. Хмельницький у липні 2023 року. в п'ять етапів з 2022 до 2023 рр. У дослідженні взяли участь 30 суддів початківців з волейболу.

Результати. Результати педагогічного спостереження показали, що за час педагогічного експерименту судді як експериментальної групи, так і контрольної групи підвищили якість своїх професійних вмінь за напрямками суддівської діяльності, які були сформовані в них в недостатній мірі. Однак, середньогруповий рівень професійної підготовленості суддів експериментальної групи наближений до оцінки «добре», в той час як середньогруповий рівень професійної підготовленості суддів контрольної групи відповідає оцінці «задовільно».

Між результатами оцінювання професійних вмінь суддів експериментальної і контрольної груп в кінці педагогічного експерименту виявлена вірогідна різниця за напрямками «розташування гравців» - t - $St=4,45$, ($P\leq 0,01$), «ігрові дії біля сітки» $St=3,12$, ($P\leq 0,05$), «використання та інтерпретації правил» $St=2,39$, ($P\leq 0,05$), «взаємодії з учасниками» $St=2,39$, ($P\leq 0,05$). Отримані результати підтверджують ефективність розроблених методичних рекомендацій для професійної підготовки суддів з волейболу.

Розглядаючи і аналізуючи дані, стосовно психологічної підготовки суддів з волейболу, було встановлено, що між експериментальною і контрольною групами, була виявлена перевага на достовірному рівні

розходжень перших по відношенню до других за трьома показниками сприйняття просторових ознак, концентрація уваги, інтегральний показник.

Отже, при навчанні по експериментальному плану початкової підготовки суддів з волейболу виникають більш сприятливі педагогічні умови для розвитку психічних процесів, рівень яких знаходиться в межах, наближених до моделі кваліфікованого судді. По завершенню експерименту були проведені дослідження по вивченню сформованості найбільш значущих для виконання суддівських функцій особистих якостей. Обґрунтуванням їх вибору є визначення основної функції суддівської діяльності - прийняття рішень. У зв'язку з чим вивчалися такі якості, як упевненість у собі, комунікативний контроль, реакція на стресові ситуації, вираженість сили «Я», рішучість. Згідно з отриманими даними кількісні показники розглянутих особистісних якостей в групах, підготовлених в експериментальних і традиційних умовах, мають міжгрупові відмінності. Зокрема, було встановлено, що в експериментальній групі з п'яти зареєстрованих показників три мають більш високі значення у порівнянні з контрольною групою на рівні достовірних відмінностей: ЕГ - впевненість у собі ($6,0 \pm 0,46$ бали), реакція на стресові ситуації ($47,0 \pm 0,75$ бали), рішучість ($23,2 \pm 0,60$ бали), КГ - впевненість у собі ($8,5 \pm 0,75$ бали), реакція на стресові ситуації ($52,4 \pm 0,8$ бала), рішучість ($16,6 \pm 0,60$ бали). Представлені дані вказують на те, що в експериментальних умовах у суддів сформувалася виражена потреба почувати себе впевненими, легко ставитися до стресових ситуацій, приймати рішення швидко і в більшості випадків правильно. Оцінюючи ці ж якості у суддів підготовлених за традиційною програмою, переважають наступні характеристики: потреба бути впевненим у собі загрожує небезпекою, найчастіше бачити речі і явища не такими, які вони є насправді, а такими, які відповідають їх уявленням; погано справляються зі стресом; приймати рішення обережно, але не уникаючи проблем, які вимагають негайного вирішення. Показники комунікативного контролю та вираженості сили «Я»

не мають достовірних відмінностей між експериментальною ($7,5 \pm 0,42$ бали; $10,1 \pm 0,75$ бали) і контрольною ($6,5 \pm 0,50$ бали; $9,3 \pm 0,35$ бали) групами. Проте характеристики і тих, і інших є позитивними: високий комунікативний контроль, що дозволяє входити в будь яку роль, гнучко реагувати на зміну ситуації; притаманна автономність, яка вказує на вираженість сили власного «Я».

Висновки відображають вирішення поставлених у дослідженні завдань.

Ключові слова: судді з волейболу, психологічна підготовка, суддівська діяльність, професійна діяльність.

Annotetion

Dmytro Valeriyovych Zhornyak Training of volleyball referees and its impact on theoretical knowledge and mental processes

In each sport, there are certain rules of fighting, actions are evaluated, the result and the winner are determined. Sports referees monitor the observance of the rules by the participants of sports competitions, and they record and evaluate the result.

In some sports, modern technical means are widely used to achieve greater accuracy in determining the results shown by athletes and objectivity in evaluating their actions. Among such types is volleyball. The rapid development of volleyball, both throughout the world and in our country, has led to the emergence of a contradiction between the requirements for the level of training of judges and their real capabilities to carry out this type of activity.

The need to solve this issue is explained by the high complexity of refereeing the sports game of volleyball, which is characterized by: the complexity of evaluating the performance of technical techniques; quickness of execution of technical and tactical actions; simultaneous monitoring of compliance with the rules of the game by players of both teams; increased attention to the flight of the ball, to the place of its fall on the court, as well as other game moments. Any type of activity, including sports refereeing, imposes specific requirements on a person, which determine the need for him to have a number of psychological and special personal and business qualities.

The unresolved issue of this issue limits the possibilities of predicting success and quality training of referees, which means it will hold back the entire development process of the institute of refereeing in volleyball. The lack of an established system of professional selection, an outdated one-dimensional model of a sports referee, the use of a simplified curriculum, the content of which is focused only on the acquisition of special knowledge, abilities and skills of refereeing - all this indicates a problem in the training of personnel for the institute of refereeing in

volleyball.

The obviousness and recognition of this problem by specialists indicate the relevance of the chosen direction of research and emphasize the timeliness of addressing this issue.

The purpose of the research is to increase the level of training of volleyball referees through the implementation of the initial training plan for referees, which ensures the formation of special knowledge and the development of mental processes.

The logic of building and conducting research is reflected in tasks that specify the goal and determine the sequence of its achievement.

Objectives of the study:

1. To study the factors affecting the quality of the professional activity of volleyball referees with the help of literary sources.
2. To determine the level of professional and psychological preparation of volleyball referees.
3. To develop and experimentally assess the impact of the training plan of volleyball referees on their professional training and mental processes.

Research methods: analysis of scientific and methodological literature, survey, psychological testing, pedagogical experiment, methods of mathematical statistics.

Research material. The analysis of the scientific and methodological literature shows that the development of sports has led to the emergence of new problems in sports competitions in general, and in their refereeing in particular. A fundamentally new situation was created for the professional education of judges, which required changes in its organization, content, and the search for new ways to improve the quality of training of judges.

Scientists and practitioners increasingly raise the issue of transformations in system of training judges. The generally accepted method of processing the results of sports competitions is not able to meet the needs of modern sports due to the lack of efficiency and possible errors that, ultimately, affect the result.

In sports where the verdict is given by the judges, the athletes as a whole suffered from the bias and incompetence of judges. Some scientists believe that judges are becoming an unnecessary attribute of the past and suggest creating computer programs that will mark all the smallest mistakes and inaccuracies. The research was conducted at the judging seminar of judges of the Volleyball Federation of Ukraine in Khmelnytskyi in July 2023. In five stages from 2022 to 2023 pp. 30 novice volleyball referees took part in the study.

The results. The results of pedagogical observation showed that during the pedagogical experiment, the judges of both the experimental group and the control group increased the quality of their professional skills in areas of judicial activity that were insufficiently formed in them. However, the average group level of professional training of the judges of the experimental group is close to the rating "good", while the average group level of professional training of the judges of the control group corresponds to the rating "satisfactory".

Between the results of the evaluation of the professional skills of the judges of the experimental and control groups at the end of the pedagogical experiment, a probable difference was found in the directions of "location of players" - $t\text{-}St=4.45$, ($P\leq 0.01$), "game actions near the net" $St=3, 12$, ($P\leq 0.05$), "use and interpretation of rules" $St=2.39$, ($P\leq 0.05$), "interactions with participants" $St=2.39$, ($P\leq 0.05$). The obtained results confirm the effectiveness of the developed methodological recommendations for the professional training of volleyball referees.

Examining and analyzing the data regarding the psychological training of volleyball referees, it was established that between the experimental and control groups, an advantage was found at the reliable level of differences of the former in relation to the latter in three indicators of perception of spatial features, concentration of attention, integral indicator.

Therefore, during training according to the experimental plan of the initial training of volleyball referees, more favorable pedagogical conditions arise for the development of mental processes, the level of which is within the limits

close to the model of a qualified referee. At the end of the experiment, studies were conducted to study the formation of the most significant personal qualities for the performance of judicial functions. The justification for their choice is the determination of the main function of judicial activity - decision-making. In connection with this, such qualities as self-confidence, communicative control, reaction to stressful situations, expressiveness of "I" strength, determination were studied. According to the obtained data, the quantitative indicators of the considered personal qualities in groups trained in experimental and traditional conditions have intergroup differences. In particular, it was established that in the experimental group, out of five registered indicators, three have higher values compared to the control group at the level of significant differences: EG - self-confidence (6.0 ± 0.46 points), reaction to stressful situations (47.0 ± 0.75 points), determination (23.2 ± 0.60 points), CG - self-confidence (8.5 ± 0.75 points), reaction to stressful situations (52.4 ± 0.8 points), determination (16.6 ± 0.60 points). The presented data indicate that in the experimental conditions, the judges developed a pronounced need to feel confident, to easily relate to stressful situations, to make decisions quickly and in most cases correctly. Evaluating these same qualities in judges trained according to the traditional program, the following characteristics prevail: the need to be confident threatens danger, often seeing things and phenomena not as they really are, but as they correspond to their ideas; do not cope well with stress; make decisions carefully, but do not avoid problems that require immediate solutions. Indicators of communicative control and expressiveness of "I" power have no significant differences between the experimental (7.5 ± 0.42 points; 10.1 ± 0.75 points) and the control (6.5 ± 0.50 points; 9.3 ± 0.35 points) in groups. However, the characteristics of both of them are positive: high communicative control, which allows you to enter any role, flexibly react to a change in the situation; inherent autonomy, which indicates the expressiveness of the power of one's own "I".

The conclusions require the writing of the tasks assigned in the investigation.

Key words: volleyball referees, psychological training, referee activity, professional activity.